

percepce. Knihu lze též doporučit jako úvod do Abramova myšlení například ve vztahu k připravovanému českému překladu jeho monografie *The Spell of the Sensuous. Perception and Language in More-Than-Human World*, neboť se zdá, že autor je v současnosti jedním z předních představitelů fenomenologie percepce jakožto proudu, který originálním způsobem přispívá do referenčního rámce současné filosofie vedle postmoderního a postanalytického diskurzu.

ABRAM, David (1991): *Mechanical and Organical*, in: Schneider, Stephen; Boston, Penelope, *Scientist On Gaia*. Boston: M.I.T. Press.

ABRAM, David (2008): *Procitnutí do živé země*. Nymburk: OPS.

Eva Fürbachová

Teorie vyprávění v kontextu Pražské školy

FOŘT, Bohumil (2008): Brno, Masarykova univerzita, 135 s.

Motto: „Rytíř v azbestovém brnění je, jak naznačuje adjektivum, patrně hasič; tomu nasvědčuje i zmínka o plamenech a dýmu; je však současně i kýmsi, kdo štípe dříví a hází je do otvoru studny-ohniště, tedy topičem. Hádanka je dvojsmyslná a její rozluštění zní buď „hasič“, buď „topič“; splynutí těchto dvou protikladných skutečností umožnila snad sekerka, kterou je hasič vyzbrojen. Jan Mukařovský“.

(FOŘT, Bohumil, 2008, 7)

Literatury, zkoumající nejrůznější teorie a výsledky bádání vědců tzv. Pražské školy, je (a to dokonce nejen české) více než dostatek. Kontext, do něhož tato zkoumání zařazuje publikace „Teorie vyprávění v kontextu Pražské školy“¹, kterou v roce 2008 vydala Masarykova univerzita v Brně, je však poměrně ojedinelý.

Její autor, Bohumil Fořt (nar. 1973), přednáší teorii literatury na Ústavu české literatury a knihovnictví FF MU a je členem oddělení teorie prózy na ÚČL AV ČR. Zabývá se teorií literatury, literární sémantikou a teorií fikčních světů, literárněvědným strukturalismem a českou literaturou 20. století. Je mimo jiné autorem publikace *Úvod*

1) Text byl podpořen grantovým projektem „Přínos českého strukturalismu k teorii vyprávění“ řešeného v letech 2004-2006 GAAV. Fořt. *Teorie vyprávění v kontextu pražské školy*, s. 8.

do sémantiky fikčních světů (FOŘT, Bohumil, 2005) či *Literární postava. Vývoj a aspekty naratologických zkoumání* (FOŘT, Bohumil, 2009).

Cílem Fořtovy nepříliš rozsáhlé knihy, je, jak sám autor v úvodu informuje, popsat „vztah Pražské školy a teorie vyprávění, respektive různé aspekty tohoto vztahu“ (FOŘT, Bohumil, 2008, 7). Ihned však pokračuje poněkud alibistickou poznámkou, že „knihou není pokusem přinést novátorský či vyčerpávající přehled české strukturalistické naratologie, ale spíše představuje osm samostatných sond postavených na jednotlivých problémech či pojetích, jejichž sjednocujícím prvkem je teoretické zkoumání vyprávění v rámci české strukturalistické doktríny.“ (FOŘT, Bohumil, 2008, 8)

Obsáhnout takovýto kontext v plně šíři není zrovna snadný úkol. Autor proto nejdříve seznamuje čtenáře se zdroji a bádáními předcházejícími a do jisté míry předurčujícími koncepte pražských badatelů – ruským formalismem, pražskou lingvistikou a pražskými teoriemi z oblasti estetiky. Ukazuje, jaké přístupy a přínosy k teorii naratologie tyto směry přinesly, vymezuje základní pojmy těchto koncepcí a uvádí nás do kontextů daleko přesahujících vymezený cíl práce.

Jak se dozvídáme v první kapitole, věnované Ruské formální škole, pro zkoumání badatelů pražských bylo například podnětné zavedení pojmu básnické či poetické funkce jazyka a formalistické sepětí poetiky a lingvistiky vůbec. Pro Pražskou školu, ale i literární historii a historiografii byl (a je) důležitý rovněž pojem a koncepte literárních řad. Ruská formální škola přispěla pro zkoumání literárního narativu také tím, že systematicky formulovala otázku po identitě literatury; rovněž její důraz na jazyk básnický a spojení vědy o literatuře s lingvistikou a sémantikou členy Pražské školy nemálo ovlivnil.

V další části se autor, jak už sám název (*Lingvistické zdroje naratologie Pražské školy*) napovídá, snaží nalézt východiska teorie vyprávění ve zkoumání pražských lingvistů. Dozvídáme se zde například stručně o teorii Lubomíra Doležela, který tato zkoumání ovlivnil mimo jiné svým rozlišením konkrétních promluvových typů; autor rovněž nezapomíná zdůraznit akcent pražských literárněvědných badatelů na jazykovou strukturu jakožto systém znaků, který se odráží mimo jiné i ve specifickém chápání básnického jazyka.

V další části (*Estetické zdroje a metodologické souvislosti českého strukturalistického myšlení*) se autor soustřeďuje na tři zásadní české estetické koncepte – Josefa Durdíka (z nějž většina pozdějších strukturalistických teorií vychází), Otakara Hostinského a Otakara Zicha. Samostatná podkapitola je věnována významnému literárnímu kritikovi F. X. Šaldovi, který v mnohém vychází ze stejných východisek jako pražští strukturalisté.

Ve čtvrté kapitole, jež nese název *Koncept vyprávění a estetika Jana Mukařovského*, nás Bohumil Fořt seznamuje se základními východisky a oblastmi bádání tohoto významného českého estetika a spoluzakladatele Pražského lingvistického kroužku. Ten, přestože se nijak podstatně přímo teorií narativu nezabýval, moderní bádání v tomto směru svým způsobem ovlivnil. Zvláštní pozornost je věnována jeho koncepci básnického jazyka, jeho pojetí uměleckého díla jako znaku a pojmům estetické funkce, subjektu v estetické komunikaci a sémantického gesta.

Navazuje kapitola, která nás stručně seznamuje s nejdůležitějšími tezemi následovníka Mukařovského, Felixe Vodičky. V závěru publikace jsou možná až příliš stručně a povrchně zmíněny současnější teorie – Květoslava Chvatíka, Milana Jankoviče, Zdeňka Kožmína, Olega Suse a Miroslava Červenky.

Poslední kapitola je věnována sémantice fikčních světů, kterou se Fořt snažil začlenit do kontextu narativních zkoumání badatelů Pražské školy. Podle autora knihy se totiž výsledky bádání českého literárněvědného strukturalismu na formování této teorie do nemalé míry podílely. Hlavní pozornost je obrácena opět na Jana Mukařovského, který například svým soustředěním se na znak a jeho strukturaci tato zkoumání anticipuje. Na moderní teorii fikčních světů se podle autora „podílel“ i Felix Vodička svým vymezením vnějšího světa, zásadně však tato zkoumání obohatil a „zásadní krok v posílení autonomie fikčních světů“ (FOŘT, Bohumil, 2008, 125) učinil Lubomír Doležel a dodejme i sám autor této publikace.

Jak již napovídá rozsah práce, všechny zmíněné koncepty jsou skutečně jen stručným přehledem teorií, kterými české strukturalistické bádání o literatuře obohatilo teorii narativu. Autor se navíc, možná až příliš široce, věnuje i oblastem lingvistického a estetického bádání, jež s teorií vyprávění souvisí více či méně okrajově a samotné téma je tak zpracováno nesystematicky a dle mého názoru zbytečně roztržštěně. Nejvíce pozornosti v celé knize je věnováno Janu Mukařovskému, což celý charakter knihy pochopitelně ovlivňuje. Na publikaci je však třeba ocenit velkou šíři autorových znalostí, které jsou do kontextu knihy zasazeny vhodným a bohatým poznámkovým aparátem, objasňujícím a v mnohém doplňujícím (například i o zahraniční kontext) řešené teze. Podnětný je také poměrně rozsáhlý seznam literatury, ve které případní zájemci o (především českou) lingvistiku či estetiku naleznou podrobnější informace ke všem řešeným tématům této publikace.

FOŘT, Bohumil (2005): *Úvod do sémantiky fikčních světů*. Brno: Host.

FOŘT, Bohumil (2008): *Teorie vyprávění v kontextu pražské školy*. Brno: Masarykova univerzita.

FOŘT, Bohumil (2009): *Literární postava. Vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: ÚČL AV ČR.